

“მაკაბელთა წამების” სიმბოლოთა გააზრებისთვის

“მაკაბელთა” წიგნები ძველი აღთქმის არაკანონიკურ წიგნთა რიცხვს განეკუთვნება. მათთან დაკავშირებით ჩვენამდე სხვადასხვა სახის ლიტერატურამ მოაღწია: ბიბლიურმა, აგიოგრაფიულმა, ჰიმნოგრაფიულმა. ამჯერად, ჩვენი ინტერესის საგანს წარმოადგენს მარტვილოლოგიური თხზულება და მასში წარმოჩენილი ზოგიერთი სიმბოლოს მნიშვნელობის გააზრება.

“მაკაბელთა წამება” ბიბლიურ, კერძოდ, არაკანონიკურ თხზულებათა – II და IV მაკაბელთა საფუძველზე შექმნილი აგიოგრაფიული ძეგლია. მიუხედავად იმისა, რომ “მარტვილობის” ტექსტი 1980 წელს გამოსცა პროფ. ივანე იმნაიშვილმა, ლიტერატურული თვალსაზრისით, ძეგლი დღემდე შეუსწავლელია.

მეცნიერებაში საყოველთაოდაა ცნობილი, რომ აგიოგრაფიულ ლიტერატურაში ავტორი წარმოგვიჩენს ქრისტეს გზის მიმბაძველთა – მარტვილთა ღვაწლს. მისი მიზანია განდიდდეს მოწამეთა საქმენი, რათა დროთა მდინარებაში დავიწყებას არ მიეცეს მათი სახელი და, ამასთან, ამა თუ იმ მარტვილს ჰყავდეს თანამღობელი, ტანჯვის გზით მოპოვებული ბედნიერების თანაგანმცდელი: “ხოლო ვინამთგან სივრძე ჟამთაჲ ყოველსავე დავიწყებად მოიღებს, დაღაცათუ წინაშე ღმრთისა ყოველივე ცხად არს და საჩინო... ესრეთ განაწესა ყოვლად ბრძენმან მან განგებულებამან მისმან, რადთა წიგნთაცა შინა აღიწერნენ საღმრთონი იგი... რადთა საღმრთოთა მათ და მაღალთა საქმეთა მიერ დიდების-მეტყელებად და სურვილად მისა აღვიძროვდეთ და საუფლოთა მათ ბრძანებათა მიერ განვნათლდებოდით და აღსრულებად მათდა მოსწრაფე ვიქმნებოდით. ხოლო დიდთა მათ და საკუთართა მონათა ჴსენებითა შურად და ბაძვად მოვიდოდით”... (ქართული... 2008: 314, 316). გიორგი მთაწმინდელის სიტყვების თანახმად, წმინდანის ღვაწლი უფლისათვის სამარადჟამოდ საჩინოა, მისი აღწერა სჭირდება მკითხველს/მსმენელს (ნათქვამში – “რადთა წიგნთაცა შინა აღიწერნენ საღმრთონი იგი”, -ცა ნაწილაკი უკეთ მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ამ ქვეყნადაც, “კვლა აქაცა” საჭიროა მოწამეთა ამბების აღწერა; ვინაიდან სხვაგან, სხვა სივრცეში უკვე არის ხმამიწვენილი მარტვილთა “სრბის” შესახებ). მართვილნი თავიანი ცხოვრებით მოძღვრავენ ქვეყანას. თუკი მაცხოვარმა თავგანწირვით შეგვარიგა უფალთან, მოწამენი, როგორც მისი “მობაძენი”, ქრისტესთან გვაერთებენ.

ასეთია უფლის განკაცებაჲმდე, სჯულისთვის თავგანწირულ “მაკაბელთა მარტვილობის” მოკლე შინაარსი: ურწმუნო მეფე ანტიოქოზი (ანტიოქოსი/ანტიოხოსი)¹ უდეველთაგან მოითხოვს კერპთა თაყვანისცემას და ღორის ხორცის ჭამას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ურჩებს სჯის მრავალგვარი სატანჯველით. წარმართი მეფის წინაშე, დაუმორჩილებლობის გამო, წარსდგება შვიდი ღვთისმოსავი მაკაბელი და მათი დედა. მეფე თითოეულ ძმას სიტყვით მიმართავს და მათგან მოითხოვს დამორჩილებას. აღსრულებამდე ძმებიმტკიცედ მიუგებენ ანტიოქოზს, რომ არ აშინებთ ამქვეყნიური სასჯელი და ესწრაფვიან ცათა სასუფეველს (მათი თავდადების მიზეზი არაა ოდენ სარწმუნოებრივი მოტივი, ისინი ეროვნული ინტერესების წარმომჩენლადაც გვევლინებიან).¹

“წამება” საინტერესოა, ერთის მხრივ, მოწამეთა – შვიდი ყრმის თავდადების აღწერის, ხოლო, მეორეს მხრივ, მათი დედის თავგანწირვის ჩვენების თვალსაზრისით. თხრობა არის სადა, თუმცა მეტად დინამიკური, ექსპრესიული ხასიათის. თხზულება არაა გადატვირთული სასწაულებით, ავტორისეული შეფასებებით, წმინდა წერილიდან მოხმობილი ციტატებით. “მარტვილობის” საყრდენს, ერთგვარ კომპოზიციურ ღერძს წარმოადგენს მაკაბელ ყრმათა

დედის შეგონებანი შვილების მიმართ და თავად წამებულთა მიერ გამოვლენილი სიტყვიერი თუ ქმედითი საქციელი.

თხზულების მაღალმხატვრულ, ესთეტიკურ ღირებულებას მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს არაერთი ბიბლიური სიმბოლო, რომელთა მოხმობითაც სოლომონია – მოწამეთა დედაშვილებს შეაგონებს.

შუა საუკუნეების აზროვნებისთვის მეტად ნიშანდობლივია სიმბოლური სახეებით მეტყველება. მიზეზი სიმბოლოს კატეგორიის შემოტანისა თუ აღიარებისა არის ღვთის ტრანსცენდენტულობის, შეუცნობლობის, გამოუთქმელობისა და მიუწვდომლობის, რუსთაველის თქმით, “ვერ მიხვდომის” (“მას ერთსა მიჯნურობასა ჭკვიანნი ვერ მიხვდებიან”) გააზრება. რაკი ადამიანის გონებას, მის შესაძლებლობებს არ შესწევს ძალა უმაღლესი ჭეშმარიტების პირდაპირი გზით გაგებისა, წვდომისა, იგი უნდა შეიმეცნოს სიმბოლური სახის მეშვეობით, უხილავ სამყაროს უნდა ჩასწვდეს ინტერპრეტაციის გზით. მაშასადამე, სიმბოლო შეიცავს ჭეშმარიტებას და მისი დეკოდირება უნდა მოახდინოს მსმენელმა/მკითხველმა. თუმცა ეს უკანასკნელი “კაცი ვარგი” უნდა იყოს, რადგან სიმბოლო, ამავედროულად, ფარავს, იცავს ჭეშმარიტებას უვიცთათვის, სათანადო მზაობის არმქონეთათვის.

უნდა აღინიშნოს, რომ სასულიერო მწრელობის თავისებურებათა გაგება, ამა თუ იმ თხზულების არსის წვდომა თითქმის შეუძლებელია ბიბლიური ამბების, მისი ენის, მეტყველების გათვალისწინების გარეშე.

“მარტვილობის” ერთ-ერთი გამორჩეული ეპიზოდია დედის მიმართვა საწამებლად მზადმყოფი შვილებისადმი. აი, როგორ მიმართავს სოლომონია მოწამეთ: “მ შვილნო ჩემნო, მოიწია დღე იგი ბრძოლისად, განემზადენით და განძლიერდით და ნუ გეშინინ ამის გუელისა წამლენისაგან: განამტკიცენით გულნი თქუენნი და განეცხადენით ამას და ნუ გეშინინ სატანჯველთა მისთაგან, რამეთუ არარად არს; მცირე მოთმინე იქმნენით და დაიმკვდროთ სასუფეველი ცათად უკუნისამდე; ნუ შესძრწუნდებით, რაჟამს-იგი იბრძლენდეს თქუენ ზედა, ეცინოდეთ მას და უწყოდეთ, რამეთუ ღმერთი მამათად თქუენ თანაა. განძლიერდით, შვილნო ჩემნო, და განაკვრვეთ მეფე ესე და ნუ განიყოფით ურთიერთას, რადთა ერთობითვე დაიმკვდროთ სასუფეველი იგი ცათად.

მ შვილნო ჩემნო, რავდენნი ვაჭარნი არიან ზღუასა შინა ურვით და ჭირით და ევედრებიან ღმერთსა, და ღმერთმან დაიცვის იგინი, და შეიძინიან ფრიად. და თქუენცა, შვილნო ჩემნო, დაუთმეთ მეფესა ამას უკეთურსა და მოიღოთ გვრგვნი წამებისა თქუენისად. ნუ გეშინინ, კრავნო ჩემნო უმანკონო, ამის ლომისაგან სისხლის-მჭამელისა, რამეთუ იგი საშინელ არს პირველ, რაჟამს იზახოს თქუენ ზედა, ხოლო უკუანადსკნელ უნდო და შეურაცხ არს. ნუ დაშრტებით, ლამაზარნი ევე ჩემნი ბრწყინვალენი, ქართა ამით, რამეთუ ზეთითა მით უფლისა ღმერთისა ჩუენისადთა აღნთებულ ხართ თქუენ; ნუმცა მძლე გექმნების თქუენ მეფე ესე, რადთა არა მწუხარე იქმნეს დედად თქუენი, ქალაქი ესე შეზღუდვილი:2 დაუთმეთ მას, შვილნო ჩემნო, რადთა, რაჟამს იხილოს მოთმინებად თქუენი, მართლუკუნიქცეს სირცხველელი.

ნუ გეშინინ, ორბნო ჩემნო ფრთემალენო; ნუ აღიტაცებით, რადთა არა გარდამოსცვვეთ სიმაღლისაგან ცათადსა. ნუ გეშინინ, შვილნო ჩემნო, ძალლისა ამისგან ბოროტისა. ნუ ზეუკუნიქცევით, რაჟამს იწყოს ყეფად. ნუ შესძრწუნდებით, ტრედნო ჩემნო მყუდრონო, სიმძაფრისა მისგან ამის გავაზისა განმრყუნელისა, არამედ შეაწყვებით ფრთენი თქუენი ურთიერთას, ვითარცა ზღუდეთა აღუვალთა. ნუ გეშინინ, ხუროთ-მოდღუარნო ჩემნო ბრძენნო, ამის ცოფისა და ბილწისაგან, ნუმცა გაცთუნებს თქუენ და განგაბნევს ზახილი მისი განქარვებადი.

ნუ შესძრწუნდებით, მუშაკნო ჩემნო კურთხეულნო, ამის არმულისაგან მომავლისა, რადთა წარხვდეთ და დაიძინოთ საგრილსა ქუეშე სამოთხისა ნერგთასა. მცირედ ჟამ დაითმინეთ, რადთა აგრილნეს თქუენ ზედა დღე, და ისწავენით თქუენ სიტყუანი შჯულისანი, ვითარ-იგი

აღზარდენით თქვენ, და გავოებდი ბუბუთა ჩემითა, და ესრეთ აღორძინდეს გულნი თქუენნი ჩემითა სწავლითა, რადთა იყვნეთ თქვენ მოწამე უფლისა ღმრთისა ჩემისა”... (იმნაიშვილი 1980: 30-31).

ზემოხსენებული ეპიზოდი გვაუწყებს, რომ სოლომონია მეფეს “წამლენ გველს” უწოდებს.

გველი ეგვიპტურ კულტურაში განასახიერებს ყოვლისშემძლე ძალას, რომელსაც შეუძლია სიცოცხლის მინიჭებაც და წართმევაც. მას ძველი ეგვიპტელები გამოსახავდნენ ტადრებზე, როგორც ამგვარი ძალის მქონე ემბლემას. მათსავე კულტურაში მიწისძვრათა ღვთაება, უზარმაზარი გველი ვარზუკი დანარჩენ ღვთაებებსა და ტიტანებს დაეხმარა, რათა აეთქვიფათ ოკეანე და შეექმნათ ხმელეთი.

ანტიკურ სამყაროში გველი სიბრძნის ქალღმერთის – ათენას ატრიბუტია; საღვთო წერილის მიხედვით კი “მე ხორციელის” მიწიერი ცხოვრება სწორედ გველის მაცდუნებელი კარნახით იწყება (აბზიანიძე... 2011: 53).

გველის გონიერებაზე მითითებას ვხვდებით “შესაქმის” წიგნში: “ხოლო გუელი იყო უგონიერეს უფროდს ყოველთა მწყეტა ქუეყანასა ზედა, რომელნი ქმნა უფალმან ღმერთმან” (დაბ.3:1)(მცხეთური ხელნაწერი 1981: 51). გონიერება გულისხმობს იღუმალებასა და ცბიერებასაც, ვინაიდან, როგორც ვიცით, სწორედ ამ ცხოველის ბუნებით ისარგებლა ეშმაკმა და აცდუნა ევა. ამის შესახებ წმ. იოანე ოქროპირი წერს: მსჯელობა უნდა წარვმართოთ იმ მიმართულებით, რომ ის სიტყვები, რაც ევას ესმა, ეკუთვნოდა ეშმაკს, რომლის მოშურნეობითაც შემოვიდა სამყაროში სიკვდილი. მან ამ ცხოველით, როგორც იარაღით ისე ისარგებლა (ლოპუხინი 2000: 62) ამის შემდგომ კი ეს არსება დაწყველა, მიწაზე ხოხვა და მტკრის ყლაპვა მიუსაჯა (დაბ. 3:14)(მცხეთური ხელნაწერი 1981: 52). ბიბლიის ალექსანდრე ლოპუხინისეული განმარტების თანახმად, ხოხვა არ წარმოადგენდა რაღაც ახალ მოქმედებას. იგი იყო გველისათვის ბუნებრივად დამახასიათებელი რამ. მას შემდეგ, რაც ამ ცხოველში ჩასახლდა ეშმაკი და აცდუნა ევა, ხოხვა იქცა დამცირებისა და ზიზლის გამოძახატველად. ამგვარი მიდგომა მიემართება როგორც უშუალოდ ამ ქვეწარმავალს, ისე ეშმაკს. ეს უკნასკნელი განწირულია საიმისოდ, რომ ხოხვისას იკვებოს ყოველგვარი უწმინდურით, რომელიც, თავის მხრივ, მის მიერ შთაგონებული ცოდვის ნაყოფს წარმოადგენს (ლოპუხინი 2000: 68).

წმინდა წერილში არაერთხელაა ნახსენები გველის სახელი გადატანითი მნიშვნელობით. მაგალითად, დავით მეფესალმუნის მიხედვით, უწმინდურ ადამიანთა ვერაგობა გველის ბუნებასთანაა შედარებული: “ალიღესენ ენად მათი ვითარცა გუელისად, და გესლი ასპიტად ბაგეთა მათთა” (ფს. 139:3)(ფსალმუნნი... 2012: 358). ნეტარი თეოდორიტე კვირელის თვალსაზრისით, “ფსალმუნის” ავტორმა ცბიერი ზნე და ფარული მზაკვრობა სამართლიანად მიამსგავსა ქვეწარმავალთა ზნეს (ფსალმუნნი... 2012: 358).

ანტიოქოზ მეფის გველის ბუნებასთან ახლოსმყოფობა ნათლად ვლინდება თხზულების არაერთ მონაკვეთში. მაგალითად, მეფის მზაკვრობაზე მეტყველებს ის ეპიზოდი, როდესაც იგი დამორჩილების სანაცვლოდ პირველ ძმას სიმდიდრეს სთავაზობს (იმნაიშვილი 1980: 32), ან როდესაც “იწყო მეფემან ლიქნად მისა [მესამე ძმისა] და ცთუნებად” (იმნაიშვილი 1980: 34). ასე მიმართავს ანტიოქოზი მეოთხე ძმას: “შენ მიგვე ესე ყოველი, უკეთუ დასდვა კერპსა ამას ზედა კელი შენი და თაყუანის-სცე, ანუ გემოდ იხილო ღორის ჯორცისად, ესრწთ დიდებულ იყო შენ... ისმინე ჩემი და უგე, და მიგვე შენ საფასე დიდი, და იყო შენ ჩემდა მეგობარ” (იმნაიშვილი 1980: 35). ეს ეპიზოდი, მიუხედავად იმისა, რომ აგიოგრაფიული ნაწარმოების სქემის გამოხატულებაა (ამირხანაშვილი 2004: 6), მართლაც, გამოძახილია ადამიანის პირველი შეცოდებისა და დაცემისა. გავიხსენოთ, როგორ აცდუნა ევა ეშმაკმა – დაცემულმა ანგელოზმა. მან პირველქმნილ ადამიანებს აღუძრა სურვილი ღმერთთან გატოლებისა, იმისა, რომ ყოფილიყვნენ “მეცნიერ კეთილისა და ბოროტისა”(დაბ. 3:5)(მცხეთური ხელნაწერი 1981: 52).

გონიერება, შესაძლებელია, ემსახუროს როგორც სიკეთეს, ისე - ბოროტებას. მზაკვრობა, რა თქმა უნდა, დაკავშირებულია გონიერებასთან. სამყაროს შემოქმედის მოპაექრე ეშმაკი სწორედ ამგვარ, - მზაკვარ ძალას წარმოადგენს. მან იცის, თუ რატომ შეჰყავს შეცდომაში ღვთის ხატად და მსგავსად, სამყაროს გვირგვინად შექმნილი ადამიანი. ასეთსავე მაცდუნებელ, მზაკვრულ დამოკიდებულებას ვხედავთ მეფე ანტიოქოზის მიმართვაში, როდესაც ის მეოთხე ძმას მოუწოდებს, რომ დათმოს რჯული. მეტიც, მას სურს, საწამებლად გამზადებულმა მაკაბელმა ეტვი შეიტანოს არათუ ღვთის კეთილ ნებაში, არამედ მის არსებობაშიც კი: “სადა არს ღმერთი იგი თქუენი? მოვედინ აწ იგი და გივსნენინ ჳელთაგან ჩემთა” (იმნაიშვილი 1980: 34). ეს მონაკვეთი ემსგავსება სახარებისეულ ეპიზოდს, როდესაც ეშაკი მთაზე აიყვანს ქრისტეს და ეტყვის, რომ გადავარდეს, თუკი ღვთის ძე და ჳემმარიტების მაქადაგებელია; ვინაიდან მაშინ, ღმერთი მას გამოუგზავნის ანგელოზებს, ისინი ცად აღიყვანებენ და უვნებელი დარჩება (მათ. 4:5-7)(ახალი აღთქუმა 2013: 6, 7).

ნეტარი თეოფილაქტე ბულგარელის განმარტებით, სიტყვებით - “უკუეთუ ძე ხარ ღმერთისად” - ეშაკს სურს, რომ ქრისტეში დიდებისმოყვარეობა აღძრას. მისი სიტყვები გულისხმობს, რომ არ სჯერა ზეციური ხმის, თითქოს უნდა, თავად იესომ უჩვენოს, რომ ღვთის ძეა იგი (ნეტ. თეოფილაქტე 2012: 65). ასევე მოქმედებს მეფე, რომელიც სახეა ბოროტებისა.

ანტიოქოზის ბოროტი ნების განუზომლობა უკეთ ჩანს მეშვიდე ძმის წამებამდე, როდესაც “სირცხვლეულ იქმნა მეფე, ვითარცა იგი სირცხვლეულ იქმნა ეშაკი, მამად მისი, იობისაგან მართლისა. და უნდა მეფესა, რადთამცა დაუტევა ყრმად იგი დედასა თჳსსა, და შურდა, რადთა არა სირცხვლეულ იქმნეს მდგომარეთაგან მის ყრმისა მიერ” (იმნაიშვილი 1980: 37). იმის გამო, რომ ძმათაგან არცერთმა უარყო რჯული და მტკიცედ იდგნენ სარწმუნოებაზე, მეფე სირცხვილის გრძნობით აღივსო. თუმცა ეს არაა სინდისის ქენჯნით გამოწვეული სირცხვილი, რომელიც ადამიანის შინაგან, სულიერ სამყაროში გამოვლიძების სახით შეიძლება წარმოგვიდგეს. არამედ ესაა პატივმოყვარეობისაგან გამოწვეული შიში.

ანტიოქოზი იხმობს სოლომონისა და სთხოვს, რომ შეაგონოს დედამ თავისი ვაჟი - დაემორჩილოს მეფის ბრძანებას. მისი თქმით, ასე შეძლებს დედა სიბერის შეიწყალებას და არ დარჩება უშვილოდ; “ლიქნად” დაუწყებს უმცროსი ვაჟის ქებას: “დაუტევე ტევანი ერთი შენთვის და თავი ერთი, რადთა იყოს შენდა ნუგეშინის-საცემელ... რადთა არს იგი ჰასაკითა შუენიერ, ვითარცა კჳპაროზი. მ დედაკაცო, რადლა გულფიცხელ ხარ და უწყალო ამის მცირისათვის!” (იმნაიშვილი 1980: 37). მეფეს არათუ უმცროსი მაკაბელის, არამედ დედის ცდუნებაც განუზრახავს. მას ნამდვილად კი არ “ეწყაღვის” რომელიმე, არამედ განდიდებით შეპყრობილს, ეშინია გარშემომყოფთა თვალში არ დაკარგოს ღირსება და მის მიმართ არ გაუქრეთ შიში და კრძალვა.

გველის სახე-სიმბოლოს განმარტებისას, როდესაც, უპირველესად, ბიბლიური ეპიზოდების მოხმობით ვიფარვლებით, შესაძლოა, გაჩნდეს კითხვა, თუ როგორ შეიძლება გავიგოთ ქრისტეს სიტყვები, როდესაც ის მოწაფეებს მოძღვრავს, რომ ისინი უნდა იყვნენ “მეცნიერ, ვითარცა გუელნი” (მათ. 10:16)(ახალი აღთქუმა 2013: 19). იესოს სურს, რომ მოწაფეები ბრძენიც იყვნენ, რადგან იმის გამო, რომ მათ ცხვრები უწოდა, არავინ დაასკვნას, თითქოს ქრისტიანი დაუდევრად მიამიტი უნდა იყოს. პირიქით, საჭიროა სიბრძნე, რათა ადვილად არ დამარცხდეს გარშემომყოფ მტერთა წინაშე. გასათვალისწინებელია, რომ ამ მითითებას მოსდევს სიტყვები: “...და უმანკონი, ვითარცა ტრედნი”(მათ. 10:16)(ახალი აღთქუმა 2013: 19). ე.ი. არც მარტოოდენ გონიერებაა საკმარისი და არც - სიწრფელე. ჳემმარიტი ქრისტიანი სიბრძნისა და უმანკოების შემზავებელი, კეთილგონიერი უნდა იყოს.

ზემოთქმულის გათვალისწინებით, ცხადი ხდება, რომ ქრისტიანობაში გველი დამკვიდრდა ყოველგვარი უკეთურების მომტანი ძალის სახედ. ასე რომ, ანტიოქოზის, როგორც სახეს მიწიერი, ამ ქვეყნიური ცხოვრებისას, სიამეთა და დიდებისმოყვარისას, როგორც მაცდური ძალისას, უდაბნოში მცხოვრებისას (ღვთის მადლით დაურწყულებული), პირფერისა და

ვერავისას, ნათლად წარმოგვიდგენს ეს ხოთონური არსება, რომელშიაც გაერთიანებულია უკეთურების მომტანი მრავალი თვისება.

“წამებიდან”, ზემომოხმობილი ვრცელი ციტატის მიხედვით, ვიგებთ, რომ გამხნეებისას სოლომონია შეიღებს ზღვაში მყოფ ვაჭრებს ადარებს და სთხოვს მათ, ისევე დათმონონ მოსალოდნელი საფრთხე, როგორც “ზღუასა შინა ურვით და ჭირით” მყოფნი ითმენენ განსაცდელს (იმნაიშვილი 1980: 30).

კულტურათა უმეტესობაში ზღვა მოძალბებულ, მოულოდნელ და ხშირად უმართავ ძალთა სიმბოლოა. მითოლოგიური ოკეანე ამბივალენტური დატვირთვისაა: მის ილუმალ სიღრმეში ბინადრობენ ურჩხულები, კიდევ უფრო საშიშნი და ამოუცნობნი, ვიდრე მიწაზე არსებულნი (აბზიანიძე... 2011: 84).

“ფსალმუნთა” მიხედვით, ზღვა ღვთის სიტყვით წყნარდება (ფს. 64:7; 88:10; 106:29)(ფსალმუნნი... 2012: 155, 216, 269), ზღვის ხმაურიანობასა და ქარიშხლიანობაზე გვესაუბრება ლუკა მახარებელი(ლუკ. 21:25)(ახალი აღთქუმად 2013: 151)და მისგანვე ვიგებთ, რომ ზღვაზე ნაოსნობა არ არის ყოველთვის უხიფათო საქმე (საქმ. 27:9, 20) (ახალი აღთქუმად 2013: 263, 264);.იოანეს გამოცხადებით კი, ახალ მიწაზე ზღვა არ იქნება (გამოცხ. 21:1)(ახალი აღთქუმად 2013: 460).

“წამების” მოხმობილი ეპიზოდებიდან ჩანს, რომ ზღვა განსაცდელის, ჭირის, ურვის, წუთისოფლისეულ საწუხართა გამომხატველი სიმბოლოა. იგი, შესაძლოა, სულის შფოთვისაც დაუუკავშიროთ. ღვთის სიტყვების თანახმად, საწმებლად გამზადებული ყრმანი არ უნდა შეუშინდნენ მის ბობოქარ და ცვალებად ბუნებას, “ჯერ არს” დათმონ ეს ამო წუთისოფელი, უნდა ევედრნენ ღმერთს მოწყალებასა და მფარველობას. ამგვარად გადარჩებიან ისინი და “მოივაჭრებენ” – მოიპოვებენ ღმერთის სიყვარულს.

როგორც ჩანს, “ვაჭრობა” სულიერ პლანში გასააზრებელი აქტია: მაკაბელებმა მტკიცე ქმედებით, რჯულის დაუთმობლობით უნდა შეიძინონ ღმერთი. სოლომონიას სიტყვებით, თუკი ყრმანი “დაუთმობენ” უკეთური მეფის ქმედებას, მიიღებენ წამების გვირგვინს – სხვა სახის, სხვა მნიშვნელობის მქონე ზეობას.

სიმბოლური აზროვნების გამომხატველ ერთ-ერთ მაგალითად გვესახება ის ეპიზოდი, როდესაც დედა მოწამე შეიღებს ღმერთის ხანაში ჩაცვნილ კრავებს ამსგავსებს.

ცხვრის, კრავის სამსხვერპლო ცხოველად მიჩნევას უძველესი ტრადიცია აქვს და ახლო აღმოსავლეთის იმ მომთაბარე ტომებიდან მომდინარეობს, რომლებიც გაზაფხულის დადგომას ახლადდაბადებული კრავის შეწირვით ეგებებოდნენ (აბზიანიძე... 2011: 114).

ჩვენთვის ყველაზე თვალსაჩინოა იპოლიტოვი სხე ძველი აღთქმისა, როდესაც აბრაამის მიერ სამსხვერპლოზე შესაწირავად მიყვანილ ისაკს ღმერთი ცოცხალს დატოვებს და მის ნაცვლად ცხვრის (ტარიგის) შეწირვას მოითხოვს (დაბ. 22:12-13)(მცხეთური ხელნაწერი 1981: 81, 82).

კრავი მეტად გავრცელებული სიმბოლოა აგიორაფიაში. ზოგჯერ მას ენაცვლება ტარიგი. ეს სახე შექმნილია “იოანეს სახარებაში” ქრისტეზე ნათქვამი სიტყვების ანალოგიით (“ხვალისა დღე დგა კუალად იოვანე და მოწაფეთა მისთაგანნი ორნი. და მიჰხედა იესუს, ვიდოდა რად იგი და თქუა: აჰა, ტარიგი ღმერთისად” (იოან. 1:29, 35-36)(ახალი აღთქუმად 2013: 160, 161), რომელიც კიდევ უფრო აკონკრეტებს მნიშვნელობას: იგი მსხვერპლად მისატან, შესაწირავად გამზადებულ ცხოველზე მიგვანიშნებს.

სიმბოლოთა ილუსტრირებული ენციკლოპედიის მიხედვით, კრავს კედელზე გამოსახავდნენ ჯერ კიდევ რომის კატაკომბებს თავმფარებული ქრისტიანები და მცირედმა თუ იცოდა მისი ჭეშმარიტი მნიშვნელობის შესახებ. მოგვიანო ხანებში ამ ტრადიციას წინ აღსდგომია მართლმადიდებლური იკონოგრაფია და VII საუკუნის ბოლოს საეკლესიო კრებას აუკრძალავს კრავის სახით მაცხოვრის გამოსახვა (თუმცა ეს ტრადიცია კათოლიციზმში დღემდეა შემორჩენილი). რაც შეეხება მაცხოვრის გამოსახულებას კისერზე მოგდებული ცხვრით, ამ

შემთხვევაში ცხვარი მის სამწყსოს განასახიერებს, თავად ქრისტე კი წარმოგვიდგება, როგორც “მწყემსი კეთილი” (აბზიანიძე... 2011: 114).

ამრიგად, მაკაბელთა დედა გრძნობს, რომ არ კმარა მხოლოდ მოწაფეობა და ყრმები შესაწირავად გამზადებულ კრავს უნდა ემსგავსონ.

“ნებისმიერი “სიტყვიერი ხატი” მხოლოდ მაშინ გარდაისახება სიმბოლოდ, თუ მასში ფიქსირდება რაღაც სხვაც – “არაცნობიერი ასპექტი”, რომელიც არასოდეს არ აიხსნება ერთსახად, ის მრავალსახოვანი, მრავლისმთქმელი და, აქედან გამომდინარე, დინამიურიცაა” (ელაშვილი 2009: 39). შესაბამისად, შესაძლოა, რომ ამა თუ იმ სიმბოლოს, სხვადასხვა დროს, განსხვავებული მნიშვნელობა მიეცეს. ისიც საფიქრებელია, რომ ერთსა და იმავე სახეს რამდენიმე დატვირთვა ჰქონდეს. ამის საილუსტრაციოდ მოვიხმობთ ერთ-ერთ სიმბოლოს, რომელიც თუ არა მისი ეპითეტი დაზისტება, პასუხგაუცემელ კითხვას დაუტოვებდა მსმენელს/მკითხველს.

“მარტივობაში” გამოვლენილია ლომის სიმბოლო, რომელიც, კონტექსტის მიხედვით, ანტიოქოზის სახეს გამოხატავს. უპირველესად, სასურველია გავიაზროთ, თუ რა წარმოდგენები არსებობდა ძველად ამ ცხოველის შესახებ.

საზოგადოდ, ლომი სადამოობით ნადირობს და დღისით უმეტესად თვლემს. ცხოველთა შორის ის გამოირჩევა განსაკუთრებული ძლიერებით, სისასტიკითა და მძვინვარებით.

აფრიკაში, აზიასა და ახლო აღმოსავლეთში მეტად გავრცელებულია ერთი მხატვრული სიუჟეტი: გამძვინვარებული ლომი უმოწყალოდ ჯიჯგნის ხარს, ცხენს ან რომელიმე ცხოველს. ეს სცენა წინააღმდეგობათა – სიკვდილ-სიცოცხლის, მზისა და მთვარის, მძლეველისა და ძლეულის... ერთიანობის გამომხატველი უნდა იყოს (აბზიანიძე... 2011: 125, 126).

“შესაქმის” წიგნი გვამცნობს, რომ “ლომად” იწოდებოდა იუდა: “ლეკვლომის იუდა, მცენარისაგან, შვლო ჩემო, აღმოკვდ. მიწოლით დაიძინო, ვითარცა ლომმან და ვითარცა ლეკუმან ლომისამან, ვინმე აღადგინოს იგი? არა მოაკლდეს მთავარი იუდასაგან და წინამძღუარი წყვილთაგან მისთა ვიდრემდე მოვიდეს, რომლისა-იგი განმზადებულ არს და იგი არს მოლოდება წარმართთა” (დაბ. 49:9-10)(მცხეთური ხელნაწერი 1981: 140).

ბიბლიის განმმარტებელთა თვალსაზრისით, იუდას კურთხევის ეპიზოდი მესიანისტური იდეის მატარებელია, ე.ი. იდუმალებით მოცული კურთხევა მოასწავებდა ყოველივე იმას, რაც შეეხებოდა ქრისტეს. საინტერესოა ისიც, რომ ისრაელის მოდგმა შემდგომში იუდას სახელის მატარებელი ხდება – ისინი იწოდებიან იუდეველებად. იუდა იბატონებს ისრაელის ყველა მოდგმაზე... “და არა მარტო ბრძოლის დროს, თვით ყველაზე მშვიდობიან დროსაც კი ქედს მოიდრეკენ შიშნარევ თაყვანისცემად ყველანი, რადგანაც იგი იქნება ლომის ბოკვერი, ხვადავი და განსაკუთრებით - ძუ ლომი, რომლებიც მძინარენიც კი შიშს ადძრავენ (ლოპუხინი 2000: 423).

გარდა იუდასი, “ბიბლიაში” “ლომად” იწოდება ეკლესიის მფარველი ღმერთი. ესაია წინასწარმეტყველის მიხედვით, “ვითარსახედ ოდეს იყვრნეს ლომმან, ანუ ლეკუმან ლომისამან ნადირსა ზედა, რომელი შეიპყრას და დაიზახნეს მას ზედა, ვიდრე არა აღივსნიან მთანი ჳმითა მისითა, და იძლინეს და სიმრავლითა გულისწყრომისათა წიწნეულ იქმნეს, ეგრეთ გარდამოვიდეს უფალი საბათო მოლაშქრებად მთასა ზედა სიონსა, მთათა ზედა მისთა”...(ეს. 31:4)(მცხეთური ხელნაწერი 1985: 108).წინასწარმეტყველი გვიამბობს ღვთის უძლეველობის შესახებ, რომ იგი ბრძღვინავს ლომივით (ან ლომის ბოკვერის მსგავსად) და შედარებულია ამ ცხოველის უშიშარ, უდრეკ ძალასთან.

შურისმაძიებელ ღმერთს ვხვდავთ როგორც “იობის” (იობ. 10:16) (<http://www.bible.ge/Manuscript/1win.htm>), ისე “რიცხვთა წიგნში”: “აკა, ესერა მან, ვითარცა ლეკუმან ლომისამან განიღვძოს და ვითარცა ლომი იბრღღუნდეს, არა დაიძინოს

ვიდრემდის არა ჭამოს ნადირი და სისხლი წყლულთად სუას”(რიცხ. 23:24)(მცხეთური ხელნაწერი 1981: 326).

ახალ აღთქმაში ეს სიმბოლური სახელი მიემართება ქრისტეს და იგი მოიხსენიება ლომად – იუდას შტოდან: “და ერთმან მღვდელთა მათგანმან მრქუა მე: ნუ სტირ, აჰა ესერა სძლო ლომმან თესლისაგან იუდადსა, ძირმან დავითისმან, რომელმან აღაღოს წიგნი და შუღნი იგი ბეჭედნი მისნი” (გამოცხ. 5:5)(ახალი აღთქმად 2013: 441)“ლომი” აქ აღნიშნავს მძლავრს, გამირს და იგულისხმება მესია – ქრისტე (ბერ. სერაფიმე 2012: 99).

ლომია აგრეთვე სიმბოლო მარკოზ მახარებლისა, რომელიც, “ფრთოსან ლომად” წარმოგვიდგება (ვენეცია, როგორც სავანე მახარებლის წმინდა ნაწილებისა, გამოირჩევა სწორედ “ფრთოსან ლომთა” გამოსახულებების სიუხვით).

მონობილი ეპიზოდების განხილვის მიხედვით, ლომი გაიაზრება ღვთიური ძლიერების, მეუფების უძლეველ სიმბოლოდ.

დაისმის კითხვა, თუ როგორ გავიგოთ დავით ფსალმუნთმგალობლის სიტყვები, როდესაც ის მიმართავს ღმერთს: “შემრაცხეს მე, ვითარცა ლომი განმზადებული ნადირსა და ვითარცა ლეკვ ლომისად, იყოფებინ რად ფარულთა” (ფს. 16:12)(ფსალმუნნი... 2012: 36). აშკარაა, რომ დავითი აქ უარყოფით კონტექსტში, მწუხარებით აღვსილი განიხილავს “მაჭირვებელთა” ლომსა და ლომის ლეკვთან მსგავსებას. მისი თქმით, ისინი მხეცებს ბაძავენ, რომელნიც საჭმლის სურვილით მსხვერპლს უთალთვალენ და თავს მოულოდნელად ესხმიან.

ვითვალისწინებთ რა ზემომიხმობილ ციტატებს, რთულია მიხვდეს მკითხველი ავტორის ჩანაფიქრს, თუკი ეს სახე-სიმბოლო კონტექსტიდან დაშორებულად, მოწყვეტით განიხილება. “წამებაში” ლომის სიმბოლოს არსის გასაგებად ჩვენთვის უპირველესი გზამკვლევაა ეპითეტი “სისხლისმჭამელი”. ეს თვისება თავისთავად მიანიშნებს ლომის ვერაგულ, მავნებლურ ბუნებაზე. აქედან გამომდინარე, ნათელია, თუ რატომ ემსგავსება ანტიოქოზ მეფე სისხლისმჭამელ ლომს: ის არის ძლიერი, თუმცა მისი ძლევა მოსილება ბოროტებას ემსახურება – ვერ ძლება სისხლის სმით და მოაკვდინებს შვიდ ვაჟს; როგორც ლომი არ ჩნდება სინათლეზე, ე.ი. ბნელში მყოფი ნადირობს, ისევე მეფეც – დღისით იმალება, ან უფრო ზუსტნი თუ ვიქნებით, დღეს ემალება და უმეცრების სიბნელეში მყოფი სპობს მაკაბელ ჭაბუკებს.

აქ შემოდის სიბნელის, წყვიდადის ბიბლიური გაგება. დავით მეფსალმუნის მიხედვით, ბოროტნიბნელში ცხოვრობენ (“მსხდომარენი ბნელსა შინა და აჩრდილთა სიკუდილისათა, კრულნი გლახაკებითა და რკინითა, რამეთუ განამწარნეს სიტყუანი ღმერთისანი და ზრახვად მალღისად განარისხეს” (ფს. 106:10-11)(ფსალმუნნი... 2012: 267, 268)და დაიარებიან (ფს. 81:5)(ფსალმუნნი... 2012: 200), ე.ი. მათთვის უცხოა სულიერი ნათელი და სიბნელით ანუ უმეცრებით, უგუნურებით არიან მოცულნი. გასათვალისწინებელია, რომ ლომის (ისევე, როგორც გველის)ერთ-ერთი სამყოფელი არის უდაბნო. ანტიოქოზ მეფე, როგორც ამ გარეული ცხოველის თვისებების მქონე, ღვთიურ მადლს მოკლებულ ადამიანად წარმოგვიდგება. “უდაბნო”, სულხან-საბასეული განმარტებით, “იგი არს, სადა არა არს” (ორბელიანი 1993: 154). ეს არის ადგილი, რომელიც წყალუხვობასაა მოკლებული. შესაბამისად, ანტიოქოზ მეფე, ვითარცა მსგავსი ლომისა (ხოლო ლომი, თავის მხრივ, უდაბნოს მკვიდრი), წარმოგვიდგება გაუდაბნოებული გულის მქონე ადამიანად, იგი დაურწყულებულია საღვთო მცნებათა შეუცნობლობითა და აღუსრულებლობით, მოკლებულია კეთილგონიერებასა და ღვთივსულიერების მადლს. ჩვენს ნათქვამს ერთგვარად ეხმიანება პეტრე მოციქულის სიტყვები, რომელიც სატანას მოიხსენიებს ლომად: “განიფრთხვეთ, მღვდარე იყვენით, რამეთუ წინა-მოსაჯული თქუენი ეშმაკი ვითარცა ლომი მყვრალი მიმოვალს და ეძიებს, ვინმცა შთანთქა (1 პეტ. 5:8)(ახალი აღთქმად 2013: 281).

ამრიგად, სოლომონია მოახლოებული საფრთხის წინაშე ამზადებს, ამხნევებს და შეაგონებს შვილებს, რომ მეფის თავდაპირველი მრისხანება იქნება საშინელი, “ხოლო უკუანადსკნელ -

უნდა⁴ და შეურაცხ”(იმნაიშვილი 1980: 30) - ე.ი. არაფრად ჩასაგდები, არად მისაჩნვეი, ვინაიდან ღვთის მოიძედეს მუდამ იცავს ღმერთი, უხილავი თუ ხილული მტრისაგან.⁵

გარდა იმისა, რომ, როგორც ზემოთ მივუთითეთ, სასულიერო მწერლობაში ორი ძირითადი თემის – სიკეთისა და ბოროტების (პირობითად თეთრისა და შავი ფერის) დაპირისპირებაა წარმოჩენილი, “მარტვილობაში” ანტიოქოზ მეფის სახის ნათელსაყოფად უშუალოდ დასახელებული შესიტყვება – “წყულიადი ბნელისად”. ასე მიმართავს მეფეს წამების წინ მეორე ძმა: “კეთილად ჰყოფ, რამეთუ იწყე თავით ჩემით, მ წყულიადო ბნელიაო, რამეთუ აჰა ესერა განმზადებულ არს ჩემთვის გვრგვნი უხრწნელი”... (იმნაიშვილი 1980: 34). საყურადღებოდ გვეკვლინება ის ფაქტი, რომ მეფეს მიემართება “წყულიადი”, რომელიც ერთგვარი მახასიათებელია, შეიძლება ასე ითქვას, ხარისხია სიბნელისა.

ბიბლიური გაგებით, ორგვარი სიბნელე არსებობს. ერთია – ღვთის სიდიადის გამომხატველი (როგორც წესი, ასეთდროს ხდება სასწაული, - მორწმუნეებს მზე უბნელდებათ, თვალის ჩინი ეკარგებათ ან სხვ. მაგ.: მოსე, აბრაამი...), ხოლო მეორის ეიკონური სახისმეტყველება ურწმუნოთა სულიერი უსინათლობის, სიბრძავის წარმომჩენია. აქედან გამომდინარე, საფიქრებელია, რომ საწამებლად მზადმყოფი ძმა ანტიოქოზს არამხოლოდ ურწმუნო, არამედ უმეტრების, ღვთის სიდიადის შეუცნობლობისა და მიუწვდომლობის უმაღლეს საფეხურზე მყოფად წარმოგვიდგენს.

სახეობრივი ნაკადი აგიოგრაფიულ ნაწარმოებს, ერთგვარად, სიტყვაკაზმული მწერლობის კუთვნილებად წარმოგვიდგენს. ამიტომაც ბუნებრივია, ამ ტიპის თხზულებაში, როგორც ვ. ნოზაძე მიუთითებს, საჭიროა თითოეული სიტყვის “გამოშიგვანა”. ერთ-ერთი ასეთი სახეა წარმოჩინდება თხზულების იმ პიზოდში, როდესაც სოლომონია შეილებს საღმრთო ზეთით ანთებულთ უწოდებს. მაკაბელ ყრმათა “ზეითთა აღნთებულ ლამპართან” შედარება, ცხადია, არ უნდა იყოს შემთხვევითი.

თუ ყოფაში ლამპარი ადამიანს ეხმარება გზის გაგებაში, მეტაფორულ აზროვნებაში ის სულიერ გზას ანათებს, უპირისპირდება უკუნეთს, არყოფნას. მან უნდა გაფანტოს უმეტრების სიბნელე. ლამპარი “ტრადიციულად განასახიერებდა გონებისა და სულის გასხვივონებას, სიმაღლეს, თავად სიცოცხლეს” (აბზიანიძე... 2011: 119).

ზაქარია წინასწარმეტყველის წიგნში გადმოცემულია, თუ როგორ უამბობს იგი (წინასწარმეტყველი) გამოცხადებულ ანგელოზს, რომ მან იხილა “საბაზმაკე”ოქროისად (ზაქ. 4:2)(მცხეთური ხელნაწერი 1986: 98).⁶ აღნიშნული ეპიზოდთან ვიგებთ, რომ სასანთლეს – რეალურ, ყოფით ნივთს, შვიდი “შტო” აქვს სანათებლად(ზაქ. 4:2)(მცხეთური ხელნაწერი 1986: 98). რაც შეეხება ზეთს, მის უკმარობა დიდი უბედურება იყო (ანგ. 1:11) (მცხეთური ხელნაწერი 1986: 92), ხოლო მის შესანახავად იყენებდნენ თიხის ჭურჭელს (IV მეფ. 4:2)(მცხეთური ხელნაწერი 1982: 198).

აღნიშნული სახე ორგანულად უკავშირდება და ერწყმის დედის მიერ მანმადე ნათქვამს. სოლომონიას, ყრმები, ვითარცა ღვთის მცნებათა დამცველნი, სულიერი სინათლით გაბრწინებულად მიაჩნია. ზეთი, რომელიც, ლუკა მახარებლის მიხედვით, სამკურნალო თვისების მქონეა (ლუკ. 10:34)(ახალი აღთქმად 2013: 124-125), შესაძლოა გავიაზროთ, როგორც სწავლება ღვთისა, რომელიც უნდა დაემკვიდროს, დავანდეს ქოთნის ჭურჭელში – “ქუეყანისა მტურისა მიძებულ”, მიწის მტვრისაგან გამოსახულ ადამიანში, რათა განკურნოს მისი სული ცოდვათა სნეულებისაგან.

მართლაც, ამ სახე-სიმბოლოს ამგვარად განმარტების ერთგვარ გამართლებას, დადასტურებას ვხედავთ “წამების” ბოლოს, როდესაც ყრმანი გარშემომყოფთა სულიერი გზის გამნათებლებად, გზამკვლელებად გვეკვლინებიან: “და შეკრება კრებული დიდძალი ხილვად დიდსა მას საკვრველებასა, რომელ ეგევითარი არასადა ეხილვა ქუეყანასა ზედა... და ყოველთა, რომელთა ესმა ამისთვის, ჰრწმუნა ღმერთი და განმტყიდებოდეს. და მრავალნი მისცემდეს თავთა მათთა სატანჯველთა ღმრთისათვის”... (იმნაიშვილი 1980: 30).

“ლამპართან” ერთად, საჭიროა “წამებაში” გამოვლენილი “სანთლის” სახისმეტყველებითი გააზრებაც. აღნიშნული სამჯერ გვხვდება თხზულებაში და მას სამივეჯერ დედა ასახელებს, როგორც შეილებისადმი მიმართულ სახეს.

მას შემდეგ, რაც “მწ თვისი უხუცესი” აღესრულება, სოლომონია ადიდებს ღმერთს და იტყვის: “ესე მარცუალი ერთი იფქლისად განერა და დაიდვა საუნჯესა მას ზეცისასა, სადა იგი არა არს მდილი, არცა მჭამელი, და ესე ნავი ერთი მიიწია ნავთსადგურსა მას ზეცისასა და სანთელი ესე ერთი დაშთა დაუშრეტელად ამის ქარისაგან, და კრავი ერთი განერა მწეცისაგან, და ტრედი ერთი დაიცვა გაგაზისაგან განმრყუნელისა” (იმნაიშვილი 1980: 30). თითქმის იმავეს წარმოთქვამს ხუთი შვილის წამების შემდეგ: “გმადლობ შენ, უფალო, რამეთუ ხუთნი სანთელნი ჩემნი ბრწყინავენ ცათა შინა, ვერ შეუძლო მათ ქარმან უღმრთობისამან დაშრეტად” (იმნაიშვილი 1980: 36); წამების წინ კი ასემიმართავს უმცროს ვაჟს: “ნუ იყოფინ შენდა, სანთელი ჩემო, ვითარმცა დაივსე ძმათა შენთა შორის” (იმნაიშვილი 1980: 38).

მოხმობილი ეპიზოდის მიხედვით, დედა სანთელს ადარებს შეილებს და თითოეულის გამო შიშობს, რომ არ დაშრიტოს ისინი ქარმა.

“სანთლის” სიმბოლო, ისევე, როგორც “ლამპრისა”, გვაძლევს მანათობლის, სიბნელეში სინათლის შემტანის გაგებას. მისი უპირველესი დანიშნულება ის იყო, რომ გაენათებინა წყვედიადი.

სასულიერო ლიტერატურაში ხშირია “ნათლის” მოხმობა, ისერთგვარი მეტაფორული შაბლონია აგიოგრაფიისთვის. კორნელი კეკელიძე შენიშნავს, რომ ერთ-ერთი ფილოსოფიური სკოლის (სეითიანები, პტოლემოსი) წარმომადგენელთა მიხედვით, ზეციური მამა პირველადი ნათელია, მისი არსება – მუდმივი, აბსოლუტური ნათელი (კეკელიძე 1981: 192).

არეოპაგიტული მოძღვრების თანახმად, სიბნელეს არ აქვს სუბსტანცია, საწყისი. იგი მხოლოდ სინათლის ნაკლებობაა, ისევე, როგორც ბოროტება, რომელიც არ არსებობს თავისთავად და გაიზრება, როგორც სიკეთენაკლებება.

ბიბლიის მიხედვით ნათელია ღვთის ღიძება, სიწმინდე, წყალობა, მისი სიტყვა და სიბრძნე; ნათელია ქრისტე, რომელიც გვევლინება ამ სიბრძნის წყაროდ (“მე ვარ ნათელი სოფლისად. რომელი შემომოდგეს მე, არა ვილოდეს ბნელსა, არამედ აქუნდეს ნათელი ცხორებისად” (იოან. 8:12)(ახალი აღთქმად 2013: 177). ის, ვინც ნათელდება, მეგობარია ღვთისა, გამზიარებელი და დამცველია მისი მცნებისა და ამგვარი “აღმსარებელი წყვედიადის ტყვე არასოდეს გახდება” (მოსია 1995: 72).

ამრიგად, თუკი თავად ღმერთია ნათელი, ხოლო სანთელი ბნელს განანათლებს, მოწამე ყრმანი კი ამ უკანასკნელს არიან შედარებულნი, ისინი, თავისთავად, ღვთიური სინათლის მატარებლად და სხვათათვის გამზიარებლად წარმოგვიდგებიან; მაკაბელები თავად არიან ღმერთის “გამნაწილებელნი” ერში, მათშია უფალი და შვიდი ყრმა შვიდ სანთლად ევლინება იუდეველთ, მთელ ქრისტიანულ სამყაროს, ღმერთთან თანაზიარნი, საღმრთო სიყვარულითა და გონიერებით ანთებულნი და სხვათა აღმანთებელნიც. სანთლის ნათება უთუოდ გულისხმობს მის წვასაც. მხოლოდ ასე თუ გამოსცემს იგი ნათელს. მაკაბელმა ყრმებმა წვით – სხეულებრივ-სულიერი გარჯით, ფიზიკური ყოფნის დაშრეტით, დათრგუნვით უნდა მოიპოვონ (და მოუპოვონ) ნათელი. მათი თავგანწირვა იქნება არა საპირადო ღწვა, არამედ საზოგადო, უფრო კონკრეტულად კიიუდეველთათვის დადებული ღვაწლი. ასეთი სანთლები სხვათათვის გამანთებელნიც არიან, ისინი ჭეშმარიტების მაძიებელთა გზაზე გამყვანებად გვევლინებიან, სულიერებისკენ მავალ გზაზე.

ვეტიქრობთ, სინათლე სიფხიზლის მდგომარეობასაც გულისხმობს (გავიხსენოთ სახარებისეული ათი ქალწულის იგავი). ეკლესიასტეს სიტყვებით, სიბრძნე იმდენადაა უგუნურებაზე უმეტესი, რამდენადაც, ნათელი – ბნელზე(ეკლ. 2:13)(მცხეთური ხელნაწერი 1985: 46). მართლაც, განსაცდელში მყოფ, წამების მომლოდინე ყრმებს გონიერება და სიბრძნე სჭირდებათ, რათა არ

შედრკენ, სულიერად არ დააბუნდნენ და სიკვდილის შიშით არ დაემორჩილნენ მეფის ბრძანებას. სწორედ ამაზე წუხს დედა, რომელიც შვილთა “დავსების”, “დაშრეტის”, თავისი სწავლებისა და აღზრდის, ღვაწლის “განქარების” შიშით აღესილა.

ქარი წარმავლობისა და მოუხელთებლობის, წუთიერების სიმბოლოა(იოხ. 30:15)(<http://www.bible.ge/Manuscript/1win.htm>); იგია შიში, რომელიც დევნის სულს. ამგვარი შიშის და უმეცრების დასათრგუნავად ისურვებს პავლე მოციქული, რომ “არღარა ვიყვნეთ ჩჩვლ, ღელვა-ატეხილ და მიმოტაცებულ ყოველთა მას ქარსა მოძულურებისასა სივერაგითა კაცთადათა და ზაკულებით მანქანებისა მის მიმართ საცთურებისა”(ეფეს. 4:14)(ახალი აღთქმად 2013: 375).

ამდენად, მოხუცი დედისთვის სირცხვილისა და წუხილის მიზეზი იქნება შვილთა მიერ შჯულის დაგმობა.სოლომონიაც, ვითარცა “ბაზმაკი” – დამტვევი შვიდი სანთლისა, ასე “დაშრეტება” და “განილევა”, თუკი ჯეროვნად არ დახვდებიან მისი შვილები “მოწვევულ” განსაცდელს (იგი, განსხვავებით შუშანიკ დედოფლისაგან, ბედნიერი აღესრულება, ვინაიდან შვილებთან ერთად, ერთ რჯულზე მყოფი აღესრულება).

ყურადსაღებია ის მომენტი, რომ “მარტვილობაში” არათუ არაფერია შემთხვევით ნათქვამი, არამედ ყოველი სიტყვა, აზრი, სიმბოლო ერთმანეთთან მჭიდროდ და ლოგიკურადაა დაკავშირებული. ამგვარი რამ არ არის დამახასიათებელი ისტორიული ხასიათის თხზულებისათვის. აგიოგრაფის მიზანია მოწამის/მოწამეთა იდეალური სახის ჩვენება. ამდენად,შეადლებელია, რომ ტექსტის შინაარსი არ იყოს თანხვედრი ყოფიერების შინაარსისა⁷ - არც მოცულობით და არც სტრუქტურით, ვინაიდან აგიოგრაფიაში ობიექტურ ისტორიაზე მეტად იდეის ისტორიაა საძიებელი, რადგან აქ ფაქტი სულიერი დოკუმენტაციის სტატუსს ატარებს. თუკი ისტორიის თხრობა ქრონოლოგიურ ძაფს მიჰყვება, აგიოგრაფიისა – სიუჟეტს, ვინაიდან ისტორიისათვის მთავარია მოვლენა, აგიოგრაფიისათვის კი – იდეა(ამირხანაშვილი 2012: 126).

სიმბოლოთა შორის მჭიდრო და ლოგიკური კავშირის გამოვლინების ერთ-ერთი მაგალითია აგიოგრაფის მიერ, სოლომონიას მეშვეობით, “იფქლის მარცვლის” მოხმობა.

ჩვენ ზემოთ განვიხილეთ “ზეთი” და ვისაუბრეთ მის მხატვრულ დატვირთვაზე, რაც “ღვთივ მონაბერ სულს”, გინათუ უფლის მცნებებს, სულისათვის საკურნებელ სწავლებას გულისხმობს. სულხან-საბას მიხედვით, ზეთი არის “მარცვალთ ცხიმი”. “წამებაში” კი, როგორც აღვნიშნეთ, დედა, უფროსი შვილის მარტვილობის შემდგომ, ამგვარ სიტყვებს წარმოთქვამს: “ესე მარცვალი იფქლისად განერა და დაიდვა საუნჯესა მას ზეცისასა, სადა იგი არა არს მლილი, არცა მჭამელი”... (იმნაიშვილი 1980: 33).

“ზეთის” ეიკონური სახისმეტყველების ერთგვარი გაგრძელებაა აღნიშნული ფრაზა, რაც მიგვანიშნებს იმაზე, რომ მოწამე აღმატებულ მდგომარეობაში მყოფადაა წარმოდგენილი. ეს ნიშნავს იმას, რომ თუკი ზეთი “მარვალთ ცხიმი”, თავად მარცვალი იმაზე მეტია, ვიდრე ეს ცხიმი, ვინაიდან მისგან მომდინარობს იგი.

ამ კონტექსტის მიხედვით შესაძლებელია, რომ მაკაბელი ყრმა მართლაც “მარცვლად” გავიაროთ, რადგანაც იგიგამორჩეული პური⁸ და საზრდოს მიმცემია გარშემომყოფ იუდეველებისა და ძმათათვის. ებრაელი ჭაბუკი მასაზრდოებლად ევლინება თანამომხეთ. ზეთით – სიძლიერითა და ურყევობით შეზავებული, ღვთის მცნებათა, სწავლათა მიმდებელი სულით იუდეველთა ცნობიერებაში, სულში უნდა გაივლოს ხნული და აღმოცენდეს ახალი “მარცვალი იფქლისად”.

ამრიგად, იფქლის (მდოგვის) მარცვალი, ბზესგან განსხვავებით, დადებითი იდეის გამომხატველი სახეა. ესაა სახე სულიერი საზრდოსი, სწავლებისა. აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ ეს მარცვალი –სწავლება, მისი “ქვე ყანაში” მომკილი ხორბლისაა - მოყვასთათვის თავგანწირული, “ძველი აღთქმის” წიგნთაგან მოსწავებული ქრისტესი.

გარდა იმისა, რომ მოწამე ყრმები “იფქლის მარცვალს” არიან შედარებულნი, მათ უღელში შებმულ ხარებადაც წარმოგვიდგენს ავტორი.

ანტიოქოზ მეფე “ურჩების” შედეგად, ყოველ მომდევნო ძმას იმაზე დიდ სატანჯველს უვლენს, ვიდრე მის წინ წამებულს. მას შემდეგ, რაც უფროსი ძმა ეწამება, იხმობს მეფე მეორეს და უბრძანებს, რომ მოუსმინოს. მაკაბელი კი მიუგებს: “არა მიღირს მე მიხედვად პირისა მისისა, რომელი არა აღიარებს დამბადებელსა თვისსა ღმერთსა... განვიზადოს [ღმერთმა] შენ და მამასა შენსა ეშმაკსა განდგომილსა ცეცხლი გეკენისადა, რომელსა შინა ეგნეთ უკუნისამდე. ხოლო შენ ამიერითგან იქმოდე, რადცა-იგი გნებავს” (იმნაიშვილი 1980: 33, 34). ამის შემდგომ, მეფე ბრძანებს, რომ “აჰვადონ აჰკად თავისა მისისადა ტყავითურთ და თმით... და სტაჯვიდენ განგრძობილად” (იმნაიშვილი 1980: 34). მიუხედავად ასეთი სისატიკისა, არ დათმობს წამებულს “მოსეს შჯულს” და ასე მიუგებს მტარვალ მეფეს: “ჯერ-ესრეთ-არს, რადთა განჰმართოს ჯარმან ურნატი მეუღლესა თანა. შენ, მეფე, დამჭრნე ჯორცნი ჩემნი და დათესე ასონი ჩემნი ქუეყანასა, ხოლო უფალმან შეკრიბნეს იგინი საუნჯესა ზეცისასა” (იქვე).

აღდგომის იდეის შემცველ ამ ეპიზოდში საინტერესოდ გვეჩვენება “ჯარის” გაშინაარსება.

სიმბოლოთა ილუსტრირებული ენციკლოპედია გვამცნობს, რომ ეს ცხოველი უძველესი დროიდან მიწათმოქმედი ხალხის წარმოდგენებსა და მითოლოგიურ-რელიგიურ შეხედულებებში მნიშვნელოვან ზომორფულ სახედ დამკვიდრდა. როგორც უმეტეს შემთხვევაში, ეს სახეც ქრისტიანობამ წარმართული ტრადიციიდან იმეკვიდრა. ერთ-ერთი პოეტური ლეგენდის მიხედვით, ხარის რქებზე დაესვენა ლეკების მიერ მოტაცებული რკონის ღვთისმშობლის ხატი და ამგვარად იხსნა თავი. ხარის თავი სიმბოლური გამოშახველია ღუკა მახარებლისა, ხოლო ქართულ სინამდვილეში იგი წმინდა გიორგის ატრიბუტადაც გვევლინება (კონსტანტინე გამსახურდია – “მოვარის მოტაცება”). მისი ძირითადი ასპექტებია ძლიერება, ღვთაებრიობა, ქედუხრელობა, მამაკაცური ენერჯია და ბოლოს – სიკვდილი და აღორძინება. ჩვენში ხარი ადამიანის მეგობრად წარმოდგინდება. ამის დასტურია ის, რომ ქართველმა კაცმა თავის შემწევა და მოამაგეს პატივი მიაგო – ეკლესიებისა თუ ტაძრების კედლებს მისი გამოსახულება ჩაატანა (აბზიანიძე... 2012: 151, 152).

უნდა ითქვას, რომ ხარს სხვაგვარად ზვარაკიც ეწოდება. ამას გარკვეული ახსნა აქვს და იგი კვლავაც ყოფით არეალშია საძიებელი.

“გამოსვლათა” წიგნის მიხედვით ხარს (ისევე, როგორც ცხვარს) მსხვერპლ შეწირვისთვის იყენებდნენ, ვინაიდან ასეთი იყო ღვთის ნება: “საკურთხეველი ქუეყანისაგან მიქმენით მე და შეწირენით მას ზედა ყოვლადდასაწველნი და საცხოვრებელნი თქუენნი, ცხოვარნი და ზუარაკნი თქუენნი ყოველსა ადგილსა, რომელსა სახელ-სდვათ სახელსა ჩემსა და მუნ მოვიდე შენდა და გაკურთხო შენ” (გამოს. 20:24) (მცხეთური ხელნაწერი 1981: 181); შეწირვის მაგალითს კი “II მეფეთა” წიგნის იმ ეპიზოდში ვხვდებით, სადაც დავითი ორნა იებუსეველის კალოზე აღუმართავს ღმერთს სამსხვერპლოს: “მიუგო ორნა დავითს და ჰრქუა: მიიღენ უფალმან ჩემმან მეფემან და ყავნ ბრძანებისაებრ უფლისა ღმრთისა, და ვითარცა სათნო-უჩნს! და, აჰა, ეგერა, არიან ჯარნი ეგე მსხუერპლად და უღელი და საჯენელი და ყოველივე ჭურჭელი კალოსი მრგულიადასაწველათვს შეშად!” (II მეფ. 24:22) (მცხეთური ხელნაწერი 1982: 138).

“ჯარის” სიმბოლოს გაშინაარსების მიხედვით, ნათელი ხდება საწამებლად გამოზადებული ძმის მიერ უღელში შებმულ ხართან შედარების მნიშვნელობა. ჭაბუკის ნათქვამი პასუხი მრავლისდამტვეია: მაკაბელი ყრმა დაუმორჩილებლობას უცხადებს მეფეს, ის ქედუხრელად ბაძავს წამებით აღსრულებულ ძმას; ხოლო იმისათვის, რომ პირველი მაკაბელის წამებამ გარკვეული კვალი დატოვოს და დანარჩენებმაც ღირსეულად “მოიმუშაონ”, გინათუ “მოიგაჭრონ” ცათა სასუფეველი, აუცილებელია უღელში შებმა. თანაზიარნი უნდა იქმნენ ერთმანეთის ჭირისა და განსაცდელისა, რადგან, როგორც ცალუღელა ხარს არ ძალუძს

კვალის, ხნულის (“ურნატი”) გავლება და მიწის დამუშავება (რათა დაითესოს მარცვალი), ისე, “ერთობის” გარეშე, ვერ შეძლებენ ძმები “გზრგზნის მოღებას”.

მოწამეები ერთმანეთს უნდა შეუერთდნენ, ამ ტვირთის ტარება კი საწადელია მათთვის (ისევე, როგორც ზენა საუნჯისათვის დაუღლეილი მხნე ხარების – იოანეს, აფოცისა და იაკობისთვისაა სასურველი, სანეტარო, შუშანიკის პატიოსანი ძვლებისათვის პატივის მიცემა);

“მარტვილობაში” გამოვლენილ სახეთაგან ჩვენს ინტერესს იწვევს კიდევ ერთი მხატვრული სახე – “ქალაქი”.

სოლომონია საწამებლად გამზადებულთ მოუწოდებს, რომ დათმონ “ქალაქი ესე შეზღუდვილი”. ვფიქრობთ, ამ მიმართვაში “შეზღუდვილი ქალაქი” არ უნდა ნიშნავდეს მხოლოდ იმ შეიარაღებულ ადგილს, ქალაქს, სადაც გამართულია ურჩთა დასჯის ერთგვარი ცერემონია. ამ სახის ჰერმენევტიკულ არსს გვიხსნის ნეტარი ავგუსტინე (ტრაქტატი “ორი ქალაქი”). მისი თვალსაზრისის თანახმად, არსებობს ორი ქალაქი – ღვთიური და მიწიერი. პირველში “მცხოვრებნი” არიან ანგელოზები, ღვთისათნო ადამიანები, ჭეშმარიტი ქრისტეანები; მეორეს კი განეკუთვნებიან უკეთურნი, ცოდვით დამძიმებულნი, ხორციელი და წარმავალი სურვილების მქონენი (გრიგოლაშვილი 2005: 93).

ბიბლიის მიხედვით, მიწიერი ქალაქის დამფუძნებლად შეგვიძლია გავიაზროთ კაენი, ხოლო აბელი მივიჩნიოთ ზეციური ქალაქის მკვიდრთა პირველსახედ. შეიძლება ითქვას, რომ რომელი “ქალაქის” მკვიდრიცაა ესა თუ ის პირი, იმგვარივეა მისი “მოქალაქობა”.

“წამებაში”, კონტექსტის მიხედვით, საუბარია იმაზე, რომ მოწამე ყრმებმა მიწიერსიამეთა სამყოფელი, ცოდვებით “შეზღუდვილი” ადგილი უნდა “დაუთმონ მას” – ანტიოქოს მეფეს, რათა, “რაჟამს იხილავს იგი მათ მოთმინებას, მართლუკუნიქცევა სირცხვილეული” (იმნაიშვილი 1980: 30).

ვფიქრობთ, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში “ქალაქს” ამქვეყნიური დატვირთვა აქვს და სოლომონია სწორედ ამიტომ მოუწოდებს ყრმებს, რომ დათმონ, დატოვონ იგი, “მტრედვებით შეაწყონ ფრთენი ურთიერთას, ვითარცა ზღუდეთა აღუვალთა” (იმნაიშვილი 1980: 31). სიმშვიდითა და სიმტკიცითთუ შეძლებენ ჭაბუკნი “ცოფი” და “ბილწი” მეფის დამარცხებას. ისინი ახალი – ზეციური ქალაქის მამნებლებად უნდა იქცნენ და ამიტომაც ადარებს მათ დედა ხუროთმოძღვართ.

ტრადიციულად, ორი დაპირისპირებული მხარის შებრძოლებისას, უფრო ადვილი იყო იმ ქალაქის დამორჩილება, რომელსაც გარშემო ნაკლებად მყარი ზღუდე, გალავანი ერტყა. თუკი ამ მომენტს სულიერ პლანში გავიაზრებთ, ანტიოქოსის მიერ გამართულ ბრძოლაში გამარჯვებისთვის, მოწამენი ერთმანეთის გვერდით, “კვლა აქაცა” “ერთობით” უნდა იყვნენ, “შეაწყონ ფრთენი ურთიერთას”, მათზე “მოწვეული” განსაცდელისას სიმტკიცეში თანაზიარნი უნდა გახდნენ და ამით ემსგავსნენ “მუშაკებს”.

დასასრულ, ვფიქრობთ, იუდეველ მოწამეთა დედის სათქმელი ერთია, მთავარი არსი მისი სიტყვებისა და მოწოდებისა არის ის, რომ მოწამეებმა სძლიონ ტივილს და გაიმარჯვონ, ამაღლდნენ ადამიანურ ბუნებაზე, რადგან “ღვთის ხატად შემოსვის, ფიზიკური ბუნების განმგებლობის კვალობაზეა კაცი პიროვნება” (ფარულავა 1991: 97). კეთილდღეობა და მატერიალური, საგნობრივი სიმდიდრე ერთგვარ საცდურს წარმოადგენს, ამიტომ მას უნდა განემოროს მარტვილობის ჭეშმარიტ გზაზემყოფადამიანი.

სოლომონიას მიმართვას საუცხოო ოსტატობით გადმოგვცემს ავიოგრაფი. “წამებაში” მრავალი მხატვრული საშუალებაა მოხმობილი, რაც მკაფიოდ, ნათლად წარმოაჩენს როგორც წამებულთა, ისე მტარვალი მეფის სახეს. იშვიათად გვევლილება ასე სიმბოლიზებული ავიოგრაფიული თხზულება, როგორც მაკაბელთა “მარტვილობა”. ამგვარი მეტყველება ერთიორად ამაღლებს მის მხატვრულობას და სწორედ ეს უხვი სახისმეტყველებითი ნაკადი,

ერთგვარად, საყურადღებოს ხდის აგიოგრაფიულ თხზულებად გარდაქმნილ ისტორიულ ამბავთა მდინარებას.

ჩვენ მიერ განხილულ სიმბოლოთა მიხედვით, ადამიანური არსებობის ორი მხარეა წარმოდგენილი: ერთი მოხმობილია სიკეთის, სათნოების, ღვთივსულიერი ბუნების წარმოსაჩენად (რასაც თეთრ ფერს ვუწოდებთ), ხოლო მეორე – ბოროტების, სიავის, უკეთურების დასახასიათებლად (შავი ფერი). მნიშვნელოვნად გვესახება ის, რომ თითოეული სახე-სიმბოლო გადაჯაჭვულია და ერთმანეთს ორგანულად ერწყმის. თითოეული სახე კონტექსტის მიხედვითაა განსამარტავი და კანონი მშრალ, გაქვავებულ სახედ კი არ აქცევს ცალკეულ სიმბოლოს, არამედ, ცოცხალსა და მარად საძიებელს, “გასაშინაარსებელს” ხდის მას. შეიძლება ითქვას, რომ “წამება” “შეკრულია” და ერთი სახის განმარტება, დეკოდირება გზაა მეორის გასაგებად, განსამარტავად, რაც საბოლოოდ თხზულების ერთიანობაში გააზრების, აღქმის შესაძლებლობას გვაძლევს.

¹ ანტიოქე IV ეპიფანეს მეფობის წლებია ძვ.წ. 175-163 წწ. (ბათოშვილი 1991: 124).

² საეკლესიო კალენდრის მიხედვით, მაკაბელები ეწამნენ ძვ.წ. 166 წელს (საქართველოს... 1976: 225).

³ მართალია, ამ ეტაპზე სრულად მივეყვებით გამოცემულ ტექსტს, მაგრამ ვფიქრობთ, ივ. იმნაიშვილის მიერ შერჩეული პუნქტუაციის ნიშანი (ორწერტილი) მთლად ზუსტი არ უნდა იყოს (იმნაიშვილი 1980: 30); კონტექსტის მიხედვით, წერტილმძიმე ჯობს (“:”). გამოცემის ვარიანტით, თითქოს ყრმათა წამება დაამწუხრებს ქალაქს. შესაძლოა, თანამომენი მართლაც შეწუხდნენ ჭაბუკთა აღსრულებით, მაგრამ უცხო და აბსურდულია მათი თავდადება, სურვილი “შეზღუდვილი ქალაქისთვის”; ვფიქრობთ, იგი არაა რომელიმე ტოპონიმად გასააზრებელი ადგილი. თუ რატომ, ამას დეტალურად წარმოვაჩინოთ ფრაზის – “შეზღუდვილი ქალაქი” – სახისმეტყველებითი ანალიზისას (გვ.: 12-13).

⁴ “უნლო” – არად საცმარი (ორბელიანი 1993: 164).

⁵ ნიშანდობლივია ისიც, რომ წმინდა მამის – ბასილი დიდის მიხედვით (IX ჰომილია), იმ ცხოველებს, რომელნიც სხვებს ჭამენ, შვილები ცოტა ჰყავთ. მაგალითად, ძუ ლომი ძლივს ხდება დედა ერთი ლომისა, რადგანაც, როგორც ამბობენ, ბოკვერი მახვილი ბრჭყალებით აპობს საშოს და ისე გამოდის. ასპიტიც დედის დაღრღნის შედეგად იბადება... (ბასილი დიდი 2011: 125). მაშასადამე, თუ ამ ორ ცხოველს სიმბოლურ სახედ გავიაზრებთ, ბოროტება მარტივად არ უნდა გამრავლდეს, ეს მის ბუნებადაც შეგვიძლია გავიაზროთ.

⁶ “ბაზმაკი” – სანთელი, სასანთლე (აბულაძე 1973: 28); სანათივე (ორბელიანი 1991: 91).

⁷ ი. არაბიძე იმოწმებს ქ. ჰაბიხტის აზრს, რომლის მიხედვითაც ისტორიულ სინამდვილეს არ შეესაბამება ის ფაქტი, რომ ანტიოქოზი პალესტინაში ყოფილიყო იუდაიზმის აკრძალვის შემდეგ და მონაწილე ან, თუნდაც, თვითმხილველი გამხდარიყო ამ წამებისა (არაბიძე 2008: 20).

⁸ სულხან-საბას მიხედვით, იფქლი შემოდგომაზე ნათესი ხორბალია (ორბელიანი 1991: 339).

დამოწმებული ლიტერატურა:

1. აბზიანიძე... 2011: აბზიანიძე ზ., ელაშვილი ქ. სიმბოლოთა ილუსტრირებული ენციკლოპედია. ტ.I. თბილისი. გამომცემლობა “ბაკმი”, 2011;
2. აბზიანიძე... 2012: აბზიანიძე ზ. ელაშვილი ქ. სიმბოლოთა ილუსტრირებული ენციკლოპედია. ტ.II. თბილისი. გამომცემლობა “ბაკმი”, 2012;
3. აბულაძე 1973: აბულაძე ი. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი (მასალები). თბილისი. გამომცემლობა “მეცნიერება”, 1973;
4. ამირხანაშვილი 2004: ამირხანაშვილი ი. სტილისტური პარადიგმები V-XI სს-ის ქართულ აგიოგრაფიაში. ლიტერატურული ძიებანი, XXV, 2004;
5. ამირხანაშვილი 2012: ამირხანაშვილი ი. ისტორია და აგიოგრაფიული თხზულება. იაკობ ცურტაველის “შუშანიკის წამება” და ადრექრისტიანული კულტურა, ლიტერატურის ინსტიტუტის გამომცემლობა. 2012;
6. ახალი აღთქუმად... 2013: ახალი აღთქუმად უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი. თბილისი. გამომცემლობა “ალილო”, 2013;
7. ბათოშვილი 1991: ბათოშვილი ა. ებრაელთა ხალხის ისტორიიდან. თბილისი. “საქინფორმკინო”, 1991;
8. ბასილი დიდი 2011: წმინდა ბასილი დიდი კესარია კაპადოკიის მთავარეპისკოპოსი. ჰომილიები ექვსი დღისათვის. თბილისი. საქართველოს საპატრიარქოს გამომცემლობა, 2011;
9. გრიგოლაშვილი 2005: გრიგოლაშვილი ლ. დავით აღმაშენებლის “გალობანი სინანულისანი”. თბილისი. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2005;
10. ელაშვილი 2009: ელაშვილი ქ. სიტყვით თრობა. თბილისი. გამომცემლობა “ბაკმი”, 2009.
11. იმნაიშვილი 1980: იმნაიშვილი ი. წამებად შვდთა ყრმათა მაკაბელთად. თსუ ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები, №3, 1980;
12. საქართველოს... 1976: საქართველოს ეკლესიის კალენდარი. თბილისი. 1976;
13. კეკელიძე 1981: კეკელიძე კ. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. ტ.II. თბილისი: გამომცემლობა “მეცნიერება”, 1981;
14. ლოპუხინი 2000: ლოპუხინი ა. ბიბლიის განმარტებანი. წ.I. “მერმისი”, 2000.
15. მოსია 1995: მოსია ტ. საღვთო სახისმეტყველება. ზუგდიდი. 1995;
16. მცხეთური ხელნაწერი 1981: მცხეთური ხელნაწერი (მოსეს ხუთწიგნეული, ისო ნავე, მსაჯულთა, რუთი). თბილისი. გამომცემლობა “მეცნიერება”, 1981;
17. მცხეთური ხელნაწერი 1982: მცხეთური ხელნაწერი (მეფეთა I, II, III, IV, ნეშტთა I, II, ეზრას I, II, III წიგნები). თბილისი. გამომცემლობა “მეცნიერება”, 1982;
18. მცხეთური ხელნაწერი 1985: მცხეთური ხელნაწერი (ეკლესიასტე, სიბრძნე სოლომონისა, ქებათა ქება სოლომონისა, წინასწარმეტყველთა წიგნები – ესაია, იერემია, ბარუქი, ეზეკიელი). თბილისი. გამომცემლობა “მეცნიერება”, 1985;
19. მცხეთური ხელნაწერი 1986: მცხეთური ხელნაწერი (დანიელის, მცირე წინასწარმეტყველთა და ახალი აღთქმის წიგნები). თბილისი. გამომცემლობა “მეცნიერება”, 1986;
20. ნეტ. თეოფილაქტე 2012: ნეტარი თეოფილაქტე ბულგარელი. მათეს სახარების განმარტება. თბილისი. გამომცემლობა “ალილო”, 2012;
21. ორბელიანი 1991: ორბელიანი სს. ლექსიკონი ქართული. I. თბილისი. გამომცემლობა “მერანი”, 1991;
22. ორბელიანი 1993: ორბელიანი სს. ლექსიკონი ქართული. II. თბილისი. გამომცემლობა “მერანი”, 1993;
23. ბერ. სერაფიმე 2012: ბერმონაზონი სერაფიმე (როუზი). იოანეს ღვთისმეტყველის გამოცხადების განმარტება. გამომცემლობა “ალილო”, 2012;
24. ფარულავა 1991: ფარულავა გ. ქრისტიანული ანთროპოლოგიის ძირითადი პრინციპები. ჟ. “ხელოვნება”. №11-12, 1991;
25. ფსალმუნნი... 2012: ფსალმუნნი წმინდა მამათა განმარტებებით. თბილისი. გამომცემლობა “ალილო”, 2012;

26. ქართული... 2008: ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლები. ტ.III. თბილისი. გამომცემლობა "ბთი", 2008;
27. <http://www.bible.ge/Manuscript/1win.htm> .

Natia Jangulashvili

To understand the symbols of "torture of Maccabees"

SUMMARY

Work provides study of the hagiographic pieces created on the basis of non-canon books of Maccabees of Old Testament. It turned out that in ancient Georgia the Maccabees were very popular and they have even translated their "Martyrdom".

Study of "Martyrdom of Maccabees" in Georgian language has certain history, though this monument is not studied in literary aspect yet.

Work provides discussion of some symbols in the "Martyrdom of Maccabees". These include: "snake", "sea", "lion", "lamb", "darkness", "oil", "lit lantern", "candle", "ox", "town", "wheat grains", "architect" and others.

It turned out that there are close and logical links between these symbols. The images-symbols are chained with one another. One could say that "Martyrdom" is "closed" and explanation, decoding of one image provides the way for understanding of the other one and finally, understanding of the entire work.